

Podmínky při pěstování banánů podle běžného modelu a podle konceptu Fair Trade

Běžná produkce a obchod	Fair Trade (spravedlivý obchod)
Použití i velmi toxických pesticidů.	Vyloučení nejtoxikčtějších přípravků, podpora k přechodu na ekologičtější způsob pěstování.
Preventivní průběžné používání pesticidů.	Použití pesticidů až v případě přemnožení škůdců.
Nedostatek kvalitních ochranných pomůcek, často nedostatečná informovanost zaměstnanců.	Pokud se používají pesticidy, všichni zaměstnanci jsou informováni o riziku a mají k dispozici vhodné ochranné pomůcky.
Pracovníci nemají zaručenou výši mezd, ty často nepokrývají životní náklady jejich rodin.	Zaměstnanci mají garantovanou mzdu v takové výši, která odpovídá vynaloženému úsilí a umožňuje důstojný život jejich rodinám.
Zaměstnanci nemají možnost se sdružovat a kolektivně vyjednat – odbory buď neexistují, nebo jsou jejich členové zastrašováni.	Zaměstnanci mají zaručeno právo sdružování, odbory jsou demokraticky organizovány, vstup do nich zaměstnanci nijak neohrožuje.
Drtivá většina zisku zůstává bohatým společnostem, které zajišťují dovoz, distribuci a poskytují značku.	Vyšší podíl ze zisku zůstává v producent-ské zemi, resp. přímo u lidí, kteří banány pěstují.
Produkční náklady jsou stlačeny na minimum, to je jeden z důvodů, proč jsou běžné banány tak snadno cenově dostupné.	Banány jsou o něco dražší než běžná produkce, částka, kterou platíme navíc, pomáhá zlepšit životní podmínky pěstitelů.

Pod slupkou běžného banánu se často skrývá poškozený ekosystém, lidé, jejichž zdraví je vystaveno rizikovému působení pesticidů. Lidé, kteří jsou nuceni pracovat za nedůstojných podmínek. Nic z toho naše babičky samozřejmě nevěděly.

My to víme – měli bychom přestat banány kupovat?

Pro mnoho chudých zemí jsou i ty nespravedlivě nízké příjmy z exportu banánů životně důležité. Pokud si tedy my (a naše děti a vnoučata) budeme vybírat a po obchodnících žádat šetrnější varianty (banány bio a Fair Trade), je naděje, že se život lidí a ostatních druhů žijících na plantážích a kolem nich podstatnělepší. Produkty ekologického zemědělství a produkty Fair Trade jsou solidárnější s lidmi i s přírodou.

Skvrny na banánech

... naše praprababičky banány nejspíš znaly jenom z vyprávění. Naše prababičky a babičky se střídaly v nekonečných frontách, když se banány jednou za čas objevily v obchodech. Naši rodiče a my si můžeme banánů dopřát více méně kolik chceme a kdy chceme.

Víme o nich ale všechno, co je důležité?

Banány jsou:

- bobule (i když na to na první pohled nevypadají)
- plody nejvyšší byliny na světě (stonek banánovníků nedřevnatí)
- čtvrtá nejdůležitější potravina na světě (po rýži, pšenici a kukuřici)
- v mnoha zemích základní součástí jídelníčku

Banán na 100 způsobů – banánová mouka, banány jako příloha, smažené, vařené, banánová marmeláda, banánové pivo, banánový líh, banánová melta, banánové květy jako salátová zelenina, banánové listy jako krmivo, balicí materiál, stonky jako stavební materiál, palivo, misky, košíky, rohože a látky z banánových vláken, banány jako surovina k výrobě léčiv

Banánové počty

počet jedlých odrůd	300 až 1000
počet lidí, pro něž je banán základní potravinou	cca 500 000 000
nejvyšší průměrná spotřeba	obyvatel Ugandy (až 191 kg na osobu za rok)
průměrná česká spotřeba	necelých 9 kg na osobu a rok
největší pěstitel	Indie (pro vlastní spotřebu)
největší vývozci	Ekvádor, Filipíny, Kostarika
počet firem ovlivňujících většinu trhu s exportními banány	5

Banány nejsou:

- schopny se samostatně rozmnožovat (platí pro jedlé druhy, které nevytvářejí semena a mohou se množit pouze vegetativně)
- jenom žluté (vyskytují se banány se slupkou zbarvenou do červena, fialova, zelena, různých tvarů, velikostí a využití)
- jenom krásné a voňavé plody; nejsou bez problémů

Co všechno se může skrývat pod banánovou slupkou?

Banány jsou **druhou chemicky nejvíce ošetřovanou plodinou** (první je bavlna). To je dáno jednak jejich vysokou citlivostí, např. na mnoho chorob a škůdců během pěstování, a také skutečností, že musejí vydržet dlouhý transport v čerstvém (byť nezralém) stavu.

K likvidaci škůdců a k zajištění lepšího vzhledu, a tím vyšší prodejnosti se na plantážích používá velké množství tzv. **pesticidů**, tedy látek hubících nežádoucích organismů. Ty se ovšem mohou dostat i do okolní krajiny a poškozovat populace organismů, které plantážím nijak neškodí, naopak mají klíčovou roli ve fungování ekosystému (opylovači, rozkladači apod.). V případě úniku do vody znehodnocují pesticidy zdroje pitné vody, mohou způsobovat degradaci půdy, pokles její úrodnosti. Ani na vlastní plantáži se samozřejmě nedaří hubit pouze nevídané organismy jako plevel či plísň, ale pesticidy působí závažné zdravotní komplikace i lidem, kteří na plantáži pracují. Při dlouhodobém působení mohou být příčinou mimo jiné dýchacích problémů, kožních onemocnění, sterility, poruch imunitního systému, různých druhů rakoviny atd.

Ročně na otravu pesticidy umírá (podle Světové zdravotnické organizace) až 300 000 lidí.

Drtivá většina těchto případů nastane v rozvojových zemích. Je to náhoda? Těžko.

- vinou nekvalitní (nebo nedostatečně vymáhané) legislativy se v rozvojových zemích používají i přípravky, které byly pro svou nebezpečnost v Evropě či USA již dávno zakázány
- zemědělci často nevědí o riziku, kterému se při práci s pesticidy vystavují
- pokud riziko znají, ne vždy mají k dispozici dostatečné ochranné pomůcky; často v důsledku chudoby nebo nutnosti stlačit produkční náklady na možné minimum

Když představují pesticidy tak významné riziko, proč si s nimi zemědělci stále znova začínají? Snaha kontrolovat stavy škůdců je stará jako zemědělství samo. Není divu, protože pokud je na poli hustě vedle sebe mnoho jedinců téhož druhu, je přemnožení daného škůdce snazší než v přirozeném ekosystému. Tam má navíc každý škůdce zase své přirozené „škůdce“ (predátory, parazity) – organismy, které jeho stavy regulují.

V průběhu historie ubývá v zemědělství pracovních sil, rukou, které trhají plevel, zároveň se zhoršily podmínky pro přirozené predátory (zvětšováním ploch, likvidací mezí a remízů). S tím, jak se zemědělství stávalo spíše průmyslovým odvětvím, se přistupovalo k vyšším dávkám pesticidů a k intenzivnějšímu využívání syntetických látek.

Srovnání intenzivního a ekologického zemědělství	
Intenzivní zemědělství	Ekologické zemědělství (bio)
Škůdci jsou likvidováni s pomocí pesticidů .	Škůdci jsou usměrňováni pletím , ohrazováním, podporou přirozených predátorů či použitím přírodních rostlinných výluhů.
Z půdy je odčerpáváno velké množství živin, které jsou doplňovány minerálními hnojivy .	Odčerpané živiny se zpět do půdy vrací organickým hnojením – rozkládající se organická hmota – hnůj, kompost.
Vyžaduje málo lidské pracovní síly, silně závislé na mechanizaci a fosilních palivech .	Náročné na práci lidí (či zvířat), méně závislé na fosilních palivech.
Většinou je provozováno na velkých plochách , zemědělci pracují na půdě vlastněné někým jiným.	Maloplošné , zemědělci častěji hospodaří na vlastní půdě .
Nízká diverzita plodin , oddělení rostlinné a živočišné produkce, většinou orientováno na export .	Vyšší diverzita plodin , propojení rostlinné a živočišné výroby, častěji orientováno na místní trhy .
Vyšší absolutní výnos na jednotku plochy, ale menší produkce na jednotku vložené energie (kvůli velkým vstupům v podobě pesticidů a fosilních paliv).	Nižší absolutní výnos na jednotku plochy (půda není tolik „ždímana“), ale vyšší produkce na jednotku vložené energie .

Kde je banánová republika? Kdekoli, kde velké firmy obchodující s banány získaly velký vliv na politiku země. Tam, kde prorůstá obchod a politika, kvete korupce a diktátorské metody vládnutí, političtí představitelé jsou upláceni, aby prosazovali opatření výhodná pro banánové firmy. Za typické banánové republiky byly považovány Guatemala, Honduras, Kostarika, Panama a mnohé další.

V současnosti už se tento termín tolik nepoužívá, velké firmy ovládající běžný banánový trh mají však i nadále značný vliv na životní situaci mnoha lidí v producentských zemích.